

Рижков М.М., Піскорська Г.А.***

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕСИЛОВИХ ВПЛИВІВ

В статті аналізуються оновлені стратегії зовнішньої політики і політики безпеки України, що визначили пріоритети міжнародної діяльності. Їми являються: суверенітет і незалежність, стратегічне партнерство з ключовими акторами світової політики на Сході і Заході, конструктивна роль в регіоні і підтримка міжнародного іміджу держави.

Ключевые слова: стратегические цели, национальные интересы, национальная безопасность, партнерство.

У статті аналізуються оновлені стратегії зовнішньої політики і політики безпеки України, що визначили пріоритети міжнародної діяльності. Ними є: суверенітет і незалежність, стратегічне партнерство з ключовими акторами світової політики на Сході і Заході, конструктивна роль в регіоні і підтримка міжнародного іміджу держави.

Ключові слова: стратегічні цілі, національні інтереси, національна безпека, партнерство

The article deals with the analysis of renewed strategies of Ukraine's foreign and security policy where priorities of international activities are determined. These priorities include sovereignty and independence, strategic partnership with key world political actors both in the East and West, constructive role in the region and support of the state's international image.

Key words: strategic aims, national interests, national security, partnership.

В умовах становлення нового світового порядку Україна має визначити нові підходи до формування зовнішньої політики. Здійснювати це, потрібно з урахуванням потенціалу несилових впливів, ефективного використання інструментів «м'якої сили» у міжнародних відносинах зі стратегічними партнерами.

Компромісна політика як політика міжнародних впливів України, за умови визнання її стратегічним пріоритетом, може стати оптимальним засобом формування світоглядних позицій транзитивної держави. Може бути також політичним інструментом збереження і вдосконалення ціннісно-моральних імперативів українського суспільства та чинником реалізації державних стратегій зовнішньої політики у напрямку входження рівноправним партнером до Європейського Союзу.

* доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

** кандидат історичних наук, доцент, старший науковий співробітник Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Концептуальні підходи до феномену «м'якої сили» в геополітичному вимірі характеризуються визнанням вагомості «м'якого домінування» на протигагу застосуванню «жорстких» засобів впливу на міжнародні відносини. Еволюція наукової думки і міжнародна політична практика використання «м'якої сили» вплинули на відповідне формування політологічної термінології. У роботі використано термінологію, яка зафіксована в науковій літературі, аналітичних розробках, документах міжнародних організацій, стратегіях зовнішньої і внутрішньої політики, практичній політичній діяльності провідних акторів міжнародних відносин. Серед них слід виокремити такі поняття:

- «м'яка сила» («soft power»), за Дж.Наєм, тлумачиться як зовнішня політика держави, спрямована на досягнення бажаних результатів внаслідок заохочення до співробітництва. Характеризується трьома основними складовими. По-перше, культурою, яка розуміється як сукупність значимих для суспільства цінностей. По-друге, політичною ідеологією, по-третє, зовнішньою політикою, тобто дипломатією в широкому сенсі слова. Вона формується через механізми узгодження зовнішньополітичних акцій та залучення до співпраці більш широкого характеру на базі спільних цінностей [1-5].

- «жорстка сила» («hard power») розглядається як здатність держави досягти поставленої мети шляхом впливу на інших акторів міжнародних відносин через примус і нав'язування власних інтересів за допомогою економічної та військової сили.

- «публічна дипломатія» тлумачиться як форма зовнішньополітичної діяльності, пов'язаної з представництвом інтересів держави або різних державних об'єднань. Реалізується через відповідні легітимні інституції, що виражають суверенну волю нації у межах наданих їм повноважень.

- «культурна дипломатія» визначається як складова зовнішньої політики і водночас як інструмент «м'якого впливу» для забезпечення національно-культурних інтересів на міжнародній арені.

- «іміджева дипломатія» розуміється як діяльність, спрямована на репутаційне позиціонування національних інтересів та пріоритетів зовнішньої політики, а також формування бажаної громадської думки. Іміджева дипломатія виступає фактором впливу на прийняття рішень у сфері зовнішньої політики [6-8].

Концепція «м'якої сили» вперше на науково-теоретичному рівні була сформульована американським політологом, професором Гарвардського університету, представником теорії інституціонального лібералізму Дж.Наєм. Їх було представлено в контексті розробки зовнішньополітичної стратегії США з підтримки позитивного іміджу держави в міжнародних відносинах і просування найбільш значимих досягнень американської культури і соціальної політики. Головне призначення «м'якої сили» США вбачається розробнику стратегії у відносинах з європейськими країнами. На думку політолога, саме Європа, незважаючи на відставання у військовій і економічній сфері, виступає серйозним конкурентом США в «боротьбі за уми і серця» світової спільноти. Культурна привабливість Європи та європейців і уявлення про надійність та економічну стабільність ЄС створюють непогане підґрунття для реалізації політики «м'якої сили». «М'який вплив» політичних цінностей, орієнтація європейських політиків на співпрацю при вирішенні міжнародних проблем, акцент на несилових засобах вирішення конфліктів істотно вирізняють характеристики «м'якої сили» ЄС в міжнародному співтоваристві, підкреслює Дж.Най [4].

Україна як транзитивна держава, може обстоювати власні інтереси з урахуванням потенціалу «м'якої сили» через політику демократизації і реформування. Київ може розвивати регіональне партнерство у сферах, що становлять взаємний інтерес і стати потужною позитивною силою у міжнародному вимірі.

У політичному дискурсі України ключовими принципами оновленої стратегії зовнішньої політики визначають «зваженість та прагматизм». Саму зовнішню політику – інструментом у послідовній реалізації стратегічних цілей держави. Серед стратегічних пріоритетів для розвитку України, можна було б виокремити економічний розвиток і зростання через модернізацію економіки з акцентом на інновації та «проривні технології». Важливими напрямками слід визнати усунення структурних і регіональних диспропорцій, оновлення інфраструктури і підвищення конкурентоспроможності на зовнішніх ринках. Не менш суттєвим є формування нової ідеології та позитивного іміджу України. Цей процес повинен означати будову об'єднаної ідеології, гордості за власну країну і позитивного бренду «Україна» у світі, віри громадян у власні сили та впевненість у майбутньому. Необхідним є також збереження та примноження людського капіталу через підвищення якості життя громадян, покращення якості освіти і зупинення безповоротної еміграції інтелектуальних ресурсів.

З огляду на формування нової архітектури світової безпеки, засадничими питаннями для українського політикуму є здатність осмислити ці зміни та сформулювати власні концепції і пропозиції відповідей на них. Трансформаційні зрушення вже суттєво змінюють роль у світовій політиці ЄС та Росії як двох головних геополітичних акторів на континенті. У цьому контексті, з одного боку, особливої гостроти набуває питання визначеності безпекового статусу України. З другого боку, пропонується політика позаблоковості як можливість уникнення конфронтації зі стратегічними партнерами у трикутнику США-ЄС-РФ. На думку фахівців, практичний механізм втілення такого рішення вбачається у фіксації позаблокового статусу у спеціальному законодавчому акті або у законі про засади зовнішньої і внутрішньої політики. У такому разі, «Україна має шанс стати генератором створення нової моделі європейської безпеки, суттєво знизивши напругу по лінії Росія–Захід через відмову від попереднього конфронтаційного підходу (або–або) на користь консенсусного». Пропозиція політики позаблоковості викликає критику з боку прибічників однозначного приєднання України до будь-якої зі сторін, тому на часі відверта дискусія між фахівцями у сфері зовнішньої політики стосовно змін [9].

Сутнісні характеристики стратегій зовнішньої політики та національної безпеки України в сучасному світі представлено в низці основоположних документів. До них належать: Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (2010 р.), Закон України «Про основи національної безпеки України» (2010 р.), «Доктрина інформаційної безпеки України» (2009 р.), «Державна цільова програма формування позитивного міжнародного іміджу України на період до 2011 року» (2009 р.), «Державна програма співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року» (2006 р.), Укази Президента України та підзаконні акти Верховної Ради України, Постанови Кабінету Міністрів України тощо. В них визначено українські інтереси у світовій політиці, стратегічні пріоритети, які стосуються збереження суверенітету і незалежності. Представлено також принципи відносин з ключовими акторами світової політики, перспективи активної і конструктивної ролі в регіоні та підтримки позитивного міжнародного іміджу держави [10-14].

Відповідно до Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (2010 р.), потенціал «м'якого» впливу держави ґрунтується на кількох принципах. Першим з них є утримання від загрози силою або її застосування проти політичної незалежності будь-якої іноземної держави. Наступним визнано повагу до прав людини та її основоположних свобод. Третім принципом названо взаємовигідне співробітництво між державами, а четвертим, адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і

потенційним загрозам Україні. Зокрема, у ст. 11 «Засади зовнішньої політики» підкреслюється, що «Україна як європейська позаблокова держава здійснює відкриту зовнішню політику і прагне співробітництва з усіма зацікавленими партнерами. Україна буде водночас уникати залежності від окремих держав, груп держав чи міжнародних структур.

Для реалізації цих положень передбачаються застосування низки інструментів. Київ буде забезпечувати дипломатичними засобами й методами політичні, економічні, енергетичні та інші інтереси держави. Для утвердження провідної ролі України у системі міжнародних відносин і зміцнення міжнародної репутації держави, українське керівництво планує використовувати потенціал «м'якої сили». Важливим інструментом буде також підтримка розвитку торговельно-економічного, науково-технічного та інвестиційного співробітництва України з іноземними державами на засадах взаємної вигоди. Передбачено розширення міжнародного співробітництва з метою залучення іноземних інвестицій, новітніх технологій та управлінського досвіду в національну економіку. Київ декларує також підтримку інтеграції України у світовий інформаційний простір» [10].

Ухвалення Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», викликало в експертному середовищі гостру дискусію щодо нових стратегічних пріоритетів держави. Зокрема, показовою є експертна розробка «Нова зовнішня політика України: чотири стратегічні пріоритети». Її підготував Міжнародний центр перспективних досліджень у межах проекту «Об'єднуємося заради реформ (UNITER)», який фінансується Агентством США з Міжнародного Розвитку (USAID) і виконується Pact Inc [15].

Експерти зазначають, що відбулися значні зміни «балансу сил» з огляду на глобальну фінансову кризу, яка вплинула на економічне домінування Заходу і вивела на сцену нові центри тяжіння. Трансформація світової політичної системи зумовила зростання міжнародної потужності країн колишнього «другого ешелону» (Бразилія, Росія, Індія та Китай) та збільшення значення «Великої двадцятки». При цьому в розробці зазначається, що потенціал міжнародного впливу провідних акторів світової політики залишається істотно значним. «Адміністрація Б.Обами відновлює «м'яку силу» Сполучених Штатів з метою посилення ролі у міжнародній взаємодії». «Росія, незважаючи на зменшення в умовах кризи можливостей для експансивної та затратної зовнішньої політики, впевнено переслідує власні інтереси, використовуючи свою перевагу як ключового постачальника енергоносіїв». В свою чергу, Європейський Союз 2009 року ухвалив Лісабонську угоду, яка фактично означає закінчення процесу внутрішніх реформ Союзу.

Автори дослідження вкрай критично оцінюють зовнішню політику України, яка не відповідає ні національним інтересам держави, ні можливостям стратегічного партнерства. На їхню думку, країна неспроможна адекватно відстоювати свої інтереси на міжнародній арені. Експерти Міжнародного центру перспективних досліджень та Інституту світової політики пропонують якісно нові підходи до формування зовнішньої політики України, структуровані за основними стратегічними інтересами:

- ~ повернути довіру до України як до «спроможної» держави;
- ~ відновити відносини України з ключовими партнерами;
- ~ зміцнити суверенітет і незалежність держави;
- ~ забезпечити Україні регіональне лідерство.

При цьому рекомендації, запропоновані експертами по кожному напрямку, визначаються у розробці як інструмент забезпечення стратегічних інтересів країни.

Стратегічний інтерес «повернути довіру до України як до «спроможної» держави» фактично розглядається аналітиками як потенціал «м'якої сили». Він стосується міжнародної репутації України, тобто активної іміджевої дипломатії. У такому сенсі Україна

має «позиціонувати себе у трьох вимірах: як країна, в якій розвивається демократія та ринкова економіка, як країна - регіональний лідер та як країна - дійсно європейська країна».

Імідж України має від'ємний результат. У міжнародному рейтингу East West Communications (2009 р.) держава займає 175 місце з 200 країн світу. Це свідчить про «безпорадну державну політику України та її неспроможність формувати свій імідж на міжнародній арені» [16]. У такому разі репутацію держави створюють інші політичні актори та засоби масової комунікації. А вони переважно тенденційно висвітлюють політичні процеси в Україні та її зовнішньополітичні акції. Як наслідок, на міжнародній арені сформовано не дуже привабливий імідж України. Держави з політичними суперечностями та протистоянням між гілками влади і непослідовною у здійсненні внутрішніх реформ, що швидко породило «втому від України» в ЄС і Сполучених Штатах. Відсутність дій Києва наприклад щодо висвітлення газової кризи 2009 року у відносинах з РФ чи позиції України по російсько-грузинському конфлікті, суттєво погіршувало її міжнародне становище [17].

Рекомендації експертів виокремлюють такі потенційні складові «м'якої сили» України, як превентивна, публічна, іміджева, культурна та медіадипломатія. Використання їх механізмів сприятиме пропагуванню на міжнародній арені культурних досягнень України, формуванню іміджу політичної еліти та нейтралізації деструктивних зовнішніх впливів. Дотичними до рекомендацій щодо використання «м'якої сили» у сфері зовнішньої політики можна вважати і державні програми формування позитивного міжнародного іміджу України на 2007-2010 роки та на період до 2011 року. В документах йдеться про формування образу України як надійного, передбачуваного партнера, що неухильно дотримується принципів зміцнення демократичних засад суспільного життя. Партнера, який прагне подальшої лібералізації економіки, має значний інвестиційний і туристичний потенціал та багаті культурні та історичні традиції [14; 17].

Варто звернути увагу й на необхідності формування державного бренду України. «Формування такого бренду є важливими засобами витіснення існуючих негативних стереотипів сприйняття України». Варто підкреслити, що формулювання іміджевої стратегії залежить від зіткнення безпрецедентно складних національних і багатосторонніх інтересів. Все це змушує кожну державу чи інтеграційні об'єднання докладати цілеспрямованих зусиль з формування свого іміджу в світі.

Іншою державною програмою, спрямованою на формування та підтримку позитивного міжнародного іміджу України є «Державна програма співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року». Програма спрямована на співпрацю із закордонними українцями, збереження їх етнічної ідентичності та національно-культурної самобутності, використанні інтелектуального, ділового та духовного потенціалу, зміцнення зв'язків з Україною. Серед основних завдань Програми чимало стосуються іміджевих аспектів. Планується заохочення діяльності українських громадських організацій за кордоном, та активізація їх контактів з культурно-освітніми, мистецькими та іншими громадськими організаціями України. В Програмі передбачено також поширення за кордоном інформації про торговельно-економічні, науково-технічні та туристичні можливості України. Іншим способом популяризації України в рамках Програми, має бути виготовлення інформаційної продукції для закордонних українців на рівні сучасних міжнародних стандартів. Планується також поширення в Україні наукових, технічних, культурних і мистецьких здобутків закордонних українців [18].

Вагомим важелем «м'якої сили» України в міжнародних відносинах можна вважати й культурну дипломатію. Вона відображає як геополітичні пріоритети держави, так і змі-

нені принципи зовнішньої і внутрішньої політики. Реалізація зовнішньої культурної політики України, має відповідати світовим і європейським засадам сучасної культурної політики з врахуванням особливостей української самобутності. Вагу цього питання було підкреслено під час парламентських слухань «Зовнішня політика України як інструмент забезпечення національних інтересів держави: здобутки, реалії та перспективи». В ході слухань зазначено, що культурно-гуманітарна сфера поряд з зовнішньополітичною та зовнішньоєкономічною діяльністю є важливим напрямом міжнародного співробітництва України. За своїм особливим потенціалом і можливостями має значний вплив на дво- і багатосторонні відносини, суттєво доповнює політичні та економічні контакти України з зарубіжними країнами [19].

Відповідно, основними завданнями культурної дипломатії як складової зовнішньої політики держави та забезпечення національних інтересів у сучасному світі було визначено ряд завдань. Першим є утвердження України у міжнародному співтоваристві як цивілізованої, демократичної європейської держави з багатими культурними традиціями. Друге, це утвердження образу України як надійного партнера у розв'язанні сучасних проблем у галузях культури, освіти, науки, інформації. Третє, стосується співробітництва у галузі реституції культурних цінностей, а четверте сприянню духовному відродженню і розвитку культури України. Серед інших слід згадати про: збагачення передовим зарубіжним досвідом у різних сферах інтелектуальної діяльності; здійснення спільних наукових, культурних й освітніх проектів.

З метою реалізації поставлених завдань, підкреслювалося на слуханнях, МЗС України має постійно ініціювати обговорення питань культурної дипломатії під час візитів вищих посадових осіб держави. Іншим пріоритетом називалося проведення в різних країнах світу різноманітних міжнародних культурно-мистецьких акцій. Результатом цих дій має бути зміцнення міжнародного авторитету України та формування переконання міжнародної спільноти про Україну як частку Європи зі своїми багатими культурними та духовними традиціями.

На парламентських слуханнях також було запропоновано шляхи підвищення ефективності зовнішньої політики та культурної дипломатії України. Їх пріоритетними напрямками мають бути: удосконалення інституційних засад культурно-гуманітарних відносин; створення мережі інформаційно-культурних центрів України за кордоном; поширення власних культурних здобутків у зарубіжжі тощо [19]. Наслідком парламентських слухань стало підписання Указу Президента України від 20 лютого 2006 року № 142, в якому визначено основні завдання інформаційно-культурних центрів в зарубіжних країнах [20].

Результатом теоретичної роботи була розбудова системи культурно-інформаційних центрів України. Такі інституції, зокрема, відкрито в Північній та Південній Америці (США, Канаді, при Генеральному консульстві України в Нью-Йорку (США); Європі (Франції, Бельгії, Румунії, Болгарії, Німеччині, Великій Британії та Північній Ірландії, Словаччині, Чехії, Італії, Польщі, Угорщині, Австрії, при Генеральному консульстві України в Мюнхені (Німеччина); СНД (Російській Федерації, Молдові, Білорусі, Казахстані, Грузії, Узбекистані, Туркменістані); Азії (Ізраїлі, КНР, при Генеральному консульстві України в Стамбулі) [20].

Останнім часом світові політичні актори враховують у стратегіях зовнішньої політики «м'яку силу» віртуальної дипломатії. Результатом цього є ефективний вплив на сферу міждержавних відносин. Віртуальна дипломатія сприяє трансформації внутрішнього потенціалу країни (в економічній, технологічній, інтелектуальній, інформаційній сферах) у

її зовнішній потенціал. Підґрунтям віртуальної дипломатії України є: 1) представництво в мережі Інтернет як дипломатичних установ України, так і урядових структур, які беруть участь у міжнародному співробітництві; 2) дипломатичні заходи у країнах перебування, які здійснюються у режимі онлайн; 3) інтерактивний діалог з громадськістю у країнах перебування; 4) співробітництво з глобальними та зарубіжними мас-медіа. Ефективність впливу віртуальної дипломатії уможливить поширення універсальних рис української спільноти і політикуму та національних світоглядних настанов. Україна має достатній потенціал з інтенсивного використання віртуальної дипломатії як засобу «м'якої сили» для формування і підтримки позитивного образу держави у міжнародних відносинах.

Стратегічний інтерес «відновити відносини України з ключовими партнерами» визначає політику України у трикутнику міжнародних впливів США-ЄС-РФ. Експерти визначають коло проблем у відносинах з ключовими партнерами, оскільки «за останні роки Україна спромоглася втомити ЄС, відштовхнути Росію та розчарувати США».

З огляду на постійне застосування «м'якої сили» з боку Росії щодо України, нагальною є потреба «нових сучасніших відносин з Москвою для захисту національних інтересів». Порядок денний російської політики Києва повинен концентрувати зусилля на розвитку торгівлі, укріпленні регіональної та енергетичної безпеки, культурному обміні та охороні довкілля. Важливим елементом мусить бути також визначення власних стратегічних пріоритетів щодо РФ. Незважаючи на агресивну реакцію російського політичного керівництва, Києву слід уникати безпідставної політизації двосторонніх відносин і виходити за рамки ментальності протиставлення Сходу та Заходу. Зокрема, про політику оновлення відносин з РФ йдеться у заявах колишнього Надзвичайного та Повноважного Посла України в Російській Федерації, а нині Міністра закордонних справ України К.Грищенка. К.Грищенко вважає, що «для України, як одного з ключових російських торговельно-економічних партнерів, було б великою помилкою не скористатися новими можливостями для зміцнення власного народного господарства, для посилення значення держави у загальноєвропейській економічній системі. З другого боку, Росія також зацікавлена в Україні, як в одному з найбільш привабливих партнерів у справі реалізації інноваційних проектів». Саме економіка в майбутньому, підкреслює К.Грищенко, визначатиме характер українсько-російських відносин, «твердо тримаючи їх на рейках прагматизму та добросусідства» [21].

Попри заяви українського політикуму про «перезавантаження» відносин України з РФ аналітики прогнозують, що багатоплановий вплив Росії на Україну визначатиме асиметрію міждержавного співробітництва. Пошук Україною власного шляху розвитку, зокрема, з урахуванням європейського досвіду, викликає протидію із застосуванням політики «м'якої сили» з боку Росії. За цих умов вплив російського чинника стає особливо суперечливим, а сам він перетворюється на інструмент політичної та ідейної боротьби за домінування на пострадянському просторі. Саме традиції переваги та великодержавна ментальність переважної більшості політичної російської еліти, окреслюють масштаби та інтенсивність впливу РФ на Україну.

Зазначимо, що стратегія «м'якого» впливу РФ на пострадянському просторі обґрунтована у так званій Російській доктрині. Доктрина не є офіційним документом, але концентрує настрої активних прибічників особливого шляху та месіанської ролі Росії. Доктрина передбачає перетворення Росії «на світову державу і центр возз'єднаних східнослов'янських земель, штучно розділених у 1991 році». Росія висуває претензії там, де раніше відмовлялася від претензій, вказує на спірні питання там, де раніше їх прагнула завуалювати. Бачить проблему катастрофічного розпаду єдиної держави там, де колись про-

понувалося бачити так зване цивілізоване розлучення. Інакше кажучи, Росія сповідує ідеологію повернення і возз'єднання тих територій історичної Росії, на які, як підкреслюється у доктрині, в неї є історичне і моральне право.

Попри масштабні концептуальні напрацювання, очевидно, що політика Росії щодо України все ще не набула цілісності та виразної акцентованості. Застосовуються загальні схеми, вироблені для «близького зарубіжжя» і відсутній індивідуальний підхід до двосторонніх відносин з належним врахуванням багатоманітних і суперечливих українських реалій. Водночас, Україна не зможе розраховувати на те, щоб найближчим часом вирішити «російське питання» за рахунок європейської інтеграції чи євроатлантичного співробітництва. Тому, на даному етапі необхідно коригувати підходи до стратегічного партнерства і в Москві, і в Києві [22].

Розглядаючи статус України у відносинах з ЄС та США, дослідники зазначають, що «Київ не доклав дипломатичних зусиль для того, щоб посилити підтримку своїх прихильників серед держав - членів ЄС». Головною причиною неефективності відносин ЄС та України є передусім відсутність реальної національної стратегії європейської інтеграції. Для поправки цього стану, Києву слід виконати низку кроків, які можуть вдосконалити застосування ним «м'якої сили». Першим кроком повинно бути посилення дипломатичного представництва України в країнах - найбільших противниках її вступу до ЄС. Це стосується Німеччини, Франції та Іспанії. Другим ходом мало б бути визначення нових завдань для української дипломатії, які б відповідали основним принципам нової зовнішньої політики держави. Наступним слід вважати пошуки нових «вікон можливостей» для співпраці з ЄС та максимальне залучення до програми «Східного партнерства».

Україна може, наприклад, скористатися прихильним ставленням представника Вільної демократичної партії Німеччини, міністра закордонних справ ФРН до своїх євроінтеграційних прагнень. Варто зазначити також, що якнайшвидше завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію з ЄС уможливить перехід на якісно новий рівень відносин між Україною та Європейським Союзом.

У відносинах зі Сполученими Штатами Україна має три ключові інтереси: зберегти зацікавленість Вашингтона в Україні, отримати підтримку реформ і сприяти американським інвестиціям і торгівлі. США у відносинах з Україною прагнуть мати стабільного, надійного, демократичного та реформованого партнера. Потенціал відносини між Вашингтоном і Києвом у 2005-2009 рр. не був реалізований через політичну нестабільність та ігнорування правлячою елітою необхідності економічних і структурних реформ. Водночас, американські політологи прогнозують можливість поліпшення відносин у практичній площині нового Президента України з Адміністрацією Б.Обами. Ці прогнози підтверджуються й українськими дипломатами, які вважають, що економічний потенціал «м'якої сили» США сприятиме розгортанню на території України масштабних економічних проектів.

Для України США є традиційно одним із найбільших донорів технічної допомоги. Загальний обсяг допомоги, наданої США з 1992 року, становив понад 3 млрд. дол. На сьогодні реалізується близько 70 проектів технічної допомоги загальною вартістю понад 500 млн. дол. (термін реалізації кожного в середньому від 1 до 3 років). Усі основні програми, за якими здійснюється фінансування, сприятимуть продовженню реформ в соціальному секторі та економіці, законотворчому процесі та правоохоронній діяльності. Вони спрямовані також на посилення боротьби з корупцією, підвищення енергетичної безпеки, подолання епідемії СНІД, реформування системи охорони здоров'я тощо. Особлива увага

надається підтримці проектів з підвищення енергоефективності української економіки, розвитку місцевого самоврядування та медицини у регіонах.

Механізмами «м'якого» впливу США в Україні можна вважати проекти Агентства з міжнародного розвитку «USAID» в галузі науково-технологічних досліджень, а також Агентства US Trade and Development Agency. Воно фінансує проведення аналітичних досліджень щодо економічної доцільності здійснення інвестиційних проектів у тих чи інших сферах української економіки. Стимулює тим самим приплив приватних інвестицій в економічно рентабельні проекти. Зусилля американського уряду сприяють створенню в Україні привабливих умов для припливу інвестиційного капіталу і, відповідно, зміцнення національної економіки [23; 24].

Стратегічний інтерес «зміцнити суверенітет і незалежність держави» охоплює такі складові національної безпеки України, як традиційна, інформаційна та енергетична безпеки. «Розташування країни як «моста» між Сходом і Заходом є перевагою та водночас накладає певну відповідальність. Інші політичні актори міжнародних відносин намагаються отримати і поступки від Києва, і домінування над ним». Аналітики зазначають, що «у сфері безпеки Україна має дві головні потреби: стабільність регіону і чітко визначене місце в європейській системі спільної безпеки та оборони. Задля цього необхідне не тільки поліпшення політики національної безпеки, а й поглиблена інтеграція в європейські економічні структури». При цьому необхідно враховувати економічну та політичну нестабільність в Східній Європі та Причорноморському регіоні, наслідки російсько-грузинського конфлікту 2008 року, а також недавні зміни у безпековій доктрині Росії. Нові документи розширили можливості для воєнних дій і збільшення повноважень Президента РФ діяти на власний розсуд.

Європейська інтеграція могла б зумовити підвищення безпеки України, але місце держави в європейській системі безпеки залишається невизначеним. На думку політичних експертів, Україна сприймається як «сіра зона» між НАТО та Організацією договору про колективну безпеку, яка перебуває поза будь-якими колективними домовленостями. Наслідками цього є відсутність адекватних міжнародних механізмів захисту суверенітету України та необмежене змагання за вплив на неї. Нове політичне керівництво України бачить державу «мостом» між Сходом і Заходом в контексті пропозицій РФ щодо Договору про європейську безпеку. Але Договір про європейську безпеку містить ідею усунення ОБСЄ як основного форуму від обговорення питань регіональної безпеки, що є неприйнятним для України.

Серед рекомендацій експертів варто звернути увагу на необхідність домагатися від провідних акторів міжнародних відносин, дотримувати зобов'язань щодо непорушності суверенітету й територіальної цілісності України. Важливим пунктом повинно бути й продовження співробітництва з НАТО, оскільки подальша поглиблена співпраця з Альянсом відповідає інтересам України. Крім того, Україна має відігравати конструктивну роль у регіональній безпеці і скористатися шансом для наголошення своєї важливості в регіоні та врахування національних інтересів.

Конструктивні та прозорі відносини з впливовими акторами світової політики дадуть Україні змогу не лише захищати власні інтереси, а й довести партнерам спроможність до ефективно зовнішньої політики. Оновлені стратегії зовнішньої політики та національної безпеки України зумовлюють перегляд зовнішньополітичних завдань та пріоритетів міжнародної діяльності. Такими пріоритетами було визначено суверенітет і незалежність, стратегічне партнерство з ключовими акторами світової політики на Заході і на Сході, конструктивну роль в регіоні та підтримку міжнародного іміджу держави.

Література

1. Nye J.S. Soft Power. The Means to Success in World Politics / Joseph S. Nye. - New York: Public Affairs, 2004. – 192 p.
2. Най Дж. Гибкая сила. Как добиться успеха в мировой политике / Джозеф Най. - М.:Тренд, 2006. – 397 с.
3. Nye J.S. The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go it Alone / Joseph S. Nye. - New York: Oxford University Press, 2002. - 240 p.
4. Nye J.S. Bound to Lead: The Changing Nature of American Power / Joseph S. Nye. - New York: Basic Books, 1990. - 336 p.
5. Nye J.S. Power and Interdependence: World Politics in Transition / Joseph S. Nye, Robert O. Keohane. - New York: Longman, 2000. - 273 p.
6. Nye J.S. Get Smart. Combining Hard and Soft Power [Електронний ресурс] / Joseph S. Nye // Foreign Affairs. – 2009. - Volume 88, № 4. - Режим доступу: <http://www.foreignaffairs.com/articles/65163/joseph-s-nye-jr/get-smart>.
7. Nye J.S. The Powers to Lead / Joseph S. Nye. – Oxford: Oxford University Press US, 2008. - 226 p.
8. Nye J.S. A smarter, more secure America. Report of the CSIS Commission on Smart Power [Електронний ресурс] / Craig Cohen, Joseph S. Nye, Richard Armitage. - Режим доступу: <http://csis.org/publication/smarter-more-secure-america>.
9. Семеній О. Quo vadis Ukraine або Час для змін у зовнішній політиці України [Електронний ресурс] / Олексій Семеній // Зовнішні справи. – 2009. - № 3. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/article.html?id=353>
10. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/12069.html>
11. Закон України «Про основи національної безпеки України» (2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>
12. Доктрина інформаційної безпеки України (2009 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=514%2F2009>.
13. Державна цільова програма формування позитивного міжнародного іміджу України на період до 2011 року (2009 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=554-2009-%EF>
14. Державна програма співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року (2006 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/6511.htm>
15. Нова зовнішня політика України: чотири стратегічні пріоритети. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.icps.com.ua/files/articles/55/81/NFP_15_Ukr_for_site.pdf.
16. Шевченко Г.В. Політико-інформаційний вимір державного брендінгу України: дисертація ... кандидата політичних наук: 23.00.03 / Шевченко Ганна Володимирівна. – Київ, 2009. – 212 с.
17. East West Global Index 200 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.east-westcoms.com/global_annual_2009.htm
18. Концепція Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України на 2008-2011 роки [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=379-2007-%F0>

19. Парламентські слухання «Зовнішня політика України як інструмент забезпечення національних інтересів держави: здобутки, реалії та перспективи» (2003 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1153-15>.
20. Указ Президента України «Про культурно-інформаційний центр у складі закордонної дипломатичної установи України» від 20 лютого 2006 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=142%2F2006>.
21. Грищенко К. Прагматичний фундамент для українсько-російського партнерства [Електронний ресурс] / Костянтин Грищенко // Зовнішні справи. – 2009. - № 8. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/article.html?id=413>
22. Дергачов О. Російська гуманітарна стратегія для пострадянського простору [Електронний ресурс] / Олександр Дергачов. // Зовнішні справи. – 2009. - № 4 – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/article.html?id=371>
23. «USAID» United States Agency for International Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine.usaid.gov/index.shtml>.
24. «US Trade and Development Agency» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ustda.gov>.